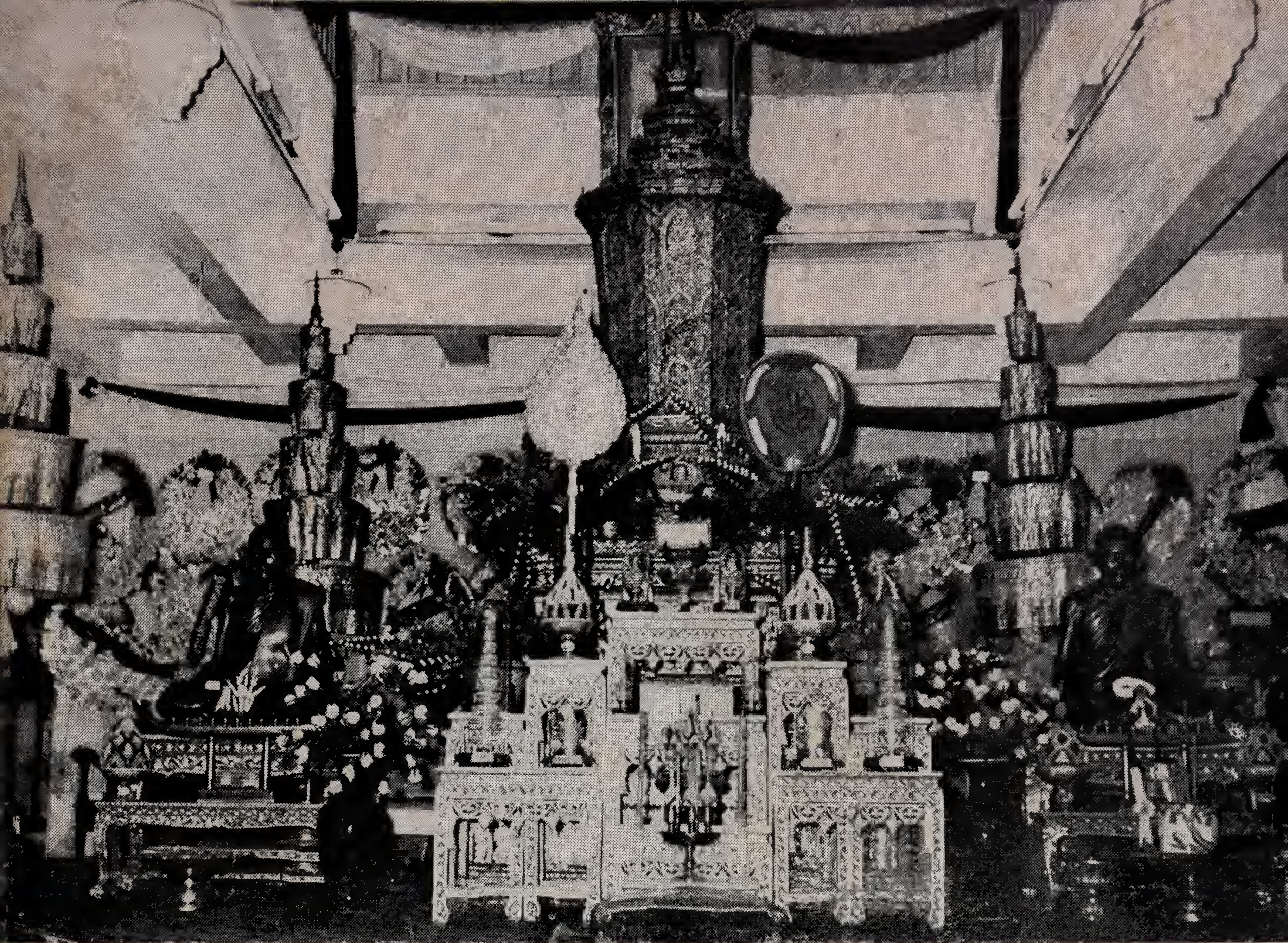

คณะธรรมยุตบำเพ็ญกุศล

อุทิศกุศลถวาย

รัชชมังคลาจารย์ วัดสัมพันธวงศ์

๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๑๐

พระมหารัชชมังคลาจารย์ (นิทฺเทสกเถร)

กำหนดงานพระราชทานเพลิงศพ

พระมหารัชมังคลาจารย์ นิทเทสกเถระ

เจ้าอาวาส วัดสัมพันธวงศ์

ณ เมรุ หน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส พระนคร

วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๐ (ตรงกับวันเสาร์ แรม ๙ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีมะแม)

เวลา ๐๙.๐๐ น.	เจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังเปลื้องสุกำศพแล้วเชิญปุพโพไปวัดเทพศิรินทราวาส
เวลา ๑๓.๓๐ น.	พระสงฆ์ ๑๐ รูป บังสุกุลปุพโพ
เวลา ๑๔.๐๐ น.	เผาปุพโพ

คณะธรรมยุตบำเพ็ญกุศล

วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๐ (ตรงกับวันอาทิตย์ แรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีมะแม)

เวลา ๐๙.๓๐ น.	สมเด็จพระสังฆราชนำวางเครื่องสักการะศพ

เวลา ๐๙.๔๕ น.	สมเด็จพระวันรัต แสดงพระธรรมเทศนา จบแล้วพระสงฆ์ ๔ รูป สวดคาถาธรรมบรรยาย
เวลา ๑๐.๓๐ น.	พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์
เวลา ๑๑.๐๐ น.	ถวายภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์สามเณร ๑๕๐ รูป
เวลา ๑๙.๓๐ น.	พระสงฆ์สวดพระอภิธรรม

คณะสงฆ์วัดสัมพันธวงศ์และศิษยานุศิษย์บำเพ็ญกุศล

วันที่ ๒๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๐ (ตรงกับวันจันทร์ แรม ๑๑ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีมะแม)

เวลา ๑๐.๓๐ น.	พระสงฆ์ ๒๐ รูป มาติกา-บังสุกุล
เวลา ๑๑.๐๐ น.	ถวายภัตตาหารเพลแด่พระ-สงฆ์สามเณร
เวลา ๑๓.๐๐ น.	เชิญโกศศพไปสู่เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์วัดเทพศิรินทร์
เวลา ๑๔.๐๐ น.	สมเด็จพระสังฆราช ประทานพระธรรมเทศนา จบแล้ว

	พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๑๕ รูป สวดศราทธพรตคาถา
เวลา ๑๕.๓๐ น.	พระสงฆ์ ๖๑ รูป มาติกาบังสุกุล
เวลา ๑๗.๐๐ น.	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินพระราชทานเพลิง
วันที่ ๒๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๐	(ตรงกับวันอังคาร แรม ๑๒ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีมะแม)
เวลา ๐๗.๐๐ น.	เก็บอัฐิ เลี้ยงพระสามหาบ
เวลา ๐๘.๐๐ น.	เชิญอัฐิกลับวัดสัมพันธวงศ์
เวลา ๑๐.๓๐ น.	พระสงฆ์ ๑๐ รูป เจริญพระพุทธมนต์ ฉลองอัฐิ
เวลา ๑๑.๐๐ น.	ถวายภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์สามเณร
เวลา ๑๒.๓๐ น.	พระสงฆ์ ๒๐ รูป มาติกาบังสุกุล เสร็จพิธี.

ที่ ๗๕๖๙/๒๕๑๐ สำนักงานคณะธรรมยุต

วัดบวรนิเวศวิหาร

๔ กันยายน ๒๕๑๐

เรื่อง คณะธรรมยุตบำเพ็ญกุศลถวายพระมหารัชชมังคลาจารย์

กราบเรียน..

สิ่งที่ส่งมาด้วย กำหนดการรายละเอียด

เจ้าพระคุณสมเด็จ ฯ เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต มีพระบัญชาให้ถวายกำหนดการคณะธรรมยุตบำเพ็ญกุศลถวายพระมหารัชชมังคลาจารย์ วัดสัมพันธวงศ์ ในวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๑๐ เพื่อได้โปรดรับเป็นเจ้าภาพตามที่ปรากฏในบัญชีข้างท้ายนี้

ในการนี้ ขออาราธนาไปถึงวัดสัมพันธวงศ์ เวลา ๙. ๓๐ น. เมื่อพร้อมกันแล้ว เจ้าพระคุณสมเด็จ ฯ เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต นำวางเครื่องสักการะศพ (เครื่องเดียวซึ่งทางคณะจัด) ก่อนดำเนินการตามรายการ และขออาราธนารับอาหารบิณฑบาตเพิ่มสามัคคีรสอีกโสดหนึ่ง.

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด

(พระเทพวราภรณ์)

แจ้งความ เรื่องการบำเพ็ญกุศลอุทิศถวาย

พระมหารัชชมังคลาจารย์ (นิทฺเทสกเถร)

วัดสัมพันธวงศ์

โดยที่ท่านเจ้าคุณ พระมหารัชชมังคลาจารย์ วัดสัมพันธวงศ์ เป็นพระเถระผู้ใหญ่ ที่ได้ช่วยปฏิบัติการพระศาสนาและการคณะ-ธรรมยุต มาเป็นเวลานาน ได้ถึงมรณภาพ เจ้าพระคุณสมเด็จพระ-อริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช ในฐานะเจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต ทรงเห็นเป็นการสมควรที่คณะธรรมยุต จักได้บำเพ็ญกุศลอุทิศถวาย จึงมีพระบัญชาโปรดให้กำหนดการบำเพ็ญกุศล

ณ ศาลาประดิษฐานโกศศพ วัดสัมพันธวงศ์

วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๐

เวลา ๙.๓๐ น. สมเด็จ ฯ นำวางดอกไม้เทียนแพเครื่องสักการะศพ

เวลา ๙.๔๕ น. สมเด็จพระวันรัตแสดงพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์ จบแล้ว พระสงฆ์ ๔ รูปสวดคาถาธรรมบรรยาย

เวลา ๑๐.๓๐ น. พระราชาคณะ ๑๐ รูป สวดมนต์

เวลา ๑๑.๐๐ น. ถวายอาหารบิณฑบาตเพลแด่พระสงฆ์ ประมาณ ๑๕๐ รูป

เวลา ๑๒.๓๐ น. พระสงฆ์วัดสัมพันธวงศ์ ๒๐ รูป บังสุกุล

เวลา ๑๙.๓๐ น. พระสงฆ์วัดจักรวรรดิราชาวาส ๔ รูป สวดพระ-อภิธรรม จนถึงเวลา ๒๑.๐๐ น.

วัดที่ขอให้จัดอาหารคาวอย่างหนึ่ง หวานอย่างหนึ่งเลี้ยงเพลในวันงานนี้ คือ

๑. คณะอุบาสกอุบาสิกาวัดเทพศิรินทราวาส

๒. คณะอุบาสกอุบาสิกาวัดกันมาตุยาราม

๓. คณะอุบาสกอุบาสิกาวัดบรมนิวาส

๔. คณะอุบาสกอุบาสิกาวัดดวงแข

๕. คณะอุบาสกอุบาสิกาวัดโสมนัสวิหาร

๖. คณะอุบาสกอุบาสิกาวัดบวรนิเวศวิหาร

๗. คณะอุบาสกอุบาสิกาวัดราชบพิธ

จึงขอแจ้งให้วัดในคณะธรรมยุตทราบโดยทั่วกัน เพื่อร่วมกันเป็นเจ้าภาพ วัดที่ไม่ถูกเกณฑ์ให้จัดอาหารจะส่งจตุปัจจัยไทยธรรมมาร่วมในงานนี้ โปรดส่งที่สำนักงานคณะธรรมยุต วัดบวรนิเวศวิหาร ก่อนวันบำเพ็ญกุศล ๕ วัน

แจ้งความมา ณ วันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๐

พระแสดงธรรมและสวดมนต์

สมเด็จพระวันรัต วัดพระเชตุพน แสดงพระธรรมเทศนา

รายนามพระสวดมนต์

๑. พระธรรมวโรดม วัดสังเวชวิศยาราม

๒. พระมหาโพธิวงศาจารย์ วัดอนงคาราม

๓. พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ วัดจักรวรรดิราชาวาส

๔. พระธรรมปัญญาบดี วัดสามพระยา

๕. พระธรรมมหาวีรานุวัตร วัดไตรมิตรวิทยาราม

๖. พระธรรมวิสุทธาจารย์ วัดสุทัศนเทพวราราม

๗. พระเทพปริยัติ วัดปทุมคงคา

๘. พระเทพมุนี วัดอรุณราชวราราม

๙. พระเทพคุณาภรณ์ วัดสระเกศ

๑๐.

เจ้าภาพพระเทศน์

เจ้าพระคุณสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ

สมเด็จพระสังฆราช

เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต

เจ้าภาพพระสวดมนต์

ไตรเต็ม ๑ ไตร, หมอนอาสนะ, ปวารณาเท่าราคา ๑๐๐ บาท, เครื่องไทยธรรม ๑ ถาดประกอบด้วยชา, สบู่, แปรงสีฟัน, บุหรี่, ไม้ขีด, ยาตำราหลวง, กระดาษชำระ, แฟ้บ, ผ้าเช็ดตัว ถาดเทียนแพ แจกันใส่ดอกไม้

๑. สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ วัดราชบพิธ

๒. สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ วัดพระศรีมหาธาตุ

๓. พระสาสนโสภณ วัดบวรนิเวศวิหาร

๔. พระพรหมมุนี วัดราชผาติการาม

๕. พระธรรมวราลังการ วัดโสมนัสวิหาร

๖. พระธรรมธัชมุนี วัดเทพศิรินทราวาส

๗. พระธรรมจินดาภรณ์ วัดราชบพิธ

๘. พระธรรมวราภรณ์ วัดนรนาถสุนทริการาม

๙. พระธรรมปาโมกข์ วัดราชประดิษฐ์

๑๐. พระธรรมโสภณ วัดบวรนิเวศวิหาร

เจ้าภาพพระสวดพระอภิธรรม (กลางคืน)

จัดเครื่องไทยธรรม ๑ ถาด ไตรแบ่ง ๑, ปวารณาเท่าราคา ๘๐ บาท

๑. พระธรรมดิลก	วัดบรมนิวาส
๒. พระธรรมไตรโลกาจารย์	วัดเทพศิรินทราวาส
๓. พระเทพเมธากร	วัดเทพศิรินทราวาส
๔. พระเทพญาณกวี	วัดธาตุทอง

เจ้าภาพพระสวดรับเทศน์

จัดเครื่องไทยธรรม ๑ ถาดพองาม, ไตรแบ่ง ๑, ปวารณาเท่าราคา ๕๐ บาท

๑. พระเทพมงคลรัตนมุนี	วัดบวรนเวศวิหาร
๒. พระเทพมงคลปัญญาจารย์	วัดปทุมวนาราม
๓. พระเทพกิตติเมธี	วัดมกุฏกษัตริยาราม
๔. พระเทพวราภรณ์	วัดบวรนิเวศวิหาร

เจ้าภาพพระบังสุกุล

จัดเครื่องไทยธรรม ๑ ถาด, สบง ๑, ปวารณาเท่าราคา ๑๐๐ บาท

๑. พระเทพกวี	วัดเทพศิรินทราวาส

๒. พระเทพปัญญามุนี	วัดบุปผาราม
๓. พระเทพโมลี	วัดราชบพิธ
๔. พระเทพญาณวิศิษฐ์	วัดบวรนิเวศวิหาร
๕. พระราชมุนี	วัดปทุมวนาราม
๖. พระราชวินยาภรณ์	วัดบรมนิวาส
๗. พระราชปัญญาภรณ์	วัดราชาธิวาสวิหาร
๘. พระราชภัทราจารย์	วัดราชบพิธ
๙. พระราชสุเมธี	วัดบรมนิวาส
๑๐. พระราชธรรมโสภณ	วัดเครือวัลย์
๑๑. พระราชวราลังการ	วัดบวรนิเวศวิหาร
๑๒. พระมหานายก	วัดบวรนิเวศวิหาร
๑๓. พระวินัยมุนี	วัดมกุฏกษัตริยาราม
๑๔. พระมงคลภาณกาจารย์	วัดราชประดิษฐ์
๑๕. พระโศภนศีลคุณ	วัดเทพศิรินทราวาส
๑๖. พระสิริวัฒนเวที	วัดราชบพิธ
๑๗. พระปริยัติเมธี	วัดมกุฏกษัตริยาราม
๑๘. พระนิภากรกิตติพิลาส	วัดตรีทศเทพ ฯ
๑๙. พระโสภณธรรมาภรณ์	วัดราชผาติการาม
๒๐. พระวิมลธรรมภาณ	วัดดวงแข

หมายเหตุ ปวารณา ๕๐ อีก ๕๐ ค่าพิมพ์

เจ้าภาพจัดน้ำดื่มถวายพระ

ในงานตลอดถึงกลางคืน

๑. พระครูอาทรธรรมานุวัตร วัดราชบพิธ
๒. พระครูปลัดวินัยวัฒน์ วัดโสมนัสวิหาร
๓. พระครูอุดมคุณาทร วัดเทพศิรินทราวาส
๔. พระครูปริยัติสารโสภณ วัดราชผาติการาม

รายนามผู้ร่วมการกุศล

๑. ไวยา ฯ พระปัญญาวิสุทธิคุณ วัดโสมนัส ๑๐๐ บาท
๒. ไวยา ฯ พระมหาวาสน์ วัดปทุมวนาราม ๒๐๐ ,,
๓. คณะวัดบวรมงคล ธนบุรี ๓๐๐ ,,
๔. ไวยา ฯ พระสาธุศีลสังวร วัดมกุฏ ฯ ๒๐๐ ,,
๕. คุณเข็มทอง โอสถาพันธ์ ๒๐๐ ,,

เถรประวัติ

นามตามจารึกในหิรัญบัฏ

พระมหารัชชมังคลาจารย์ วิมลญาณอุดม พรหมจารีพรตนิวิฏฐ์ พุทธศาสนกฤตยาทร ธรรมยุตติกคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี สถิต ณ วัดสัมพันธวงศ์วรวิหาร พระอารามหลวง

นามเดิม เทศ

นามสกุล วิทยานุกรณ์

นามฉายา นิทฺเทสโก

นามบิดา หมื่นศิรินรา (อ่อง วิทยานุกรณ์)

นามมารดา นางศิรินรา (กรอง วิทยานุกรณ์)

ชาติกาล วันเสาร์ ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๗ ปีจอ ตรงกับ วันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๔๒๙

ชาติภูมิ บ้านนาซา ตำบลปากน้ำประแส อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

มีน้องชาย–หญิง ร่วมบิดา–มารดาอีก ๖ คน คือ

ชายชื่อ	แถว วิทยานุกรณ์	ถึงแก่กรรม
หญิงชื่อ	ถิว (วิทยานุกรณ์) ราญรอน	,,
หญิงชื่อ	ละม้าย (วิทยานุกรณ์) วงศ์แววดี	,,
หญิงชื่อ	ละเมียด (วิทยานุกรณ์) กสิกรรม	

หญิงชื่อ ระเบียบ (วิทยานุกรณ์) การุณ

หญิงชื่อ วาย วิทยานุกรณ์

ปฐมวัยและการศึกษา

เบื้องต้นศึกษาอักขรสมัยอยู่กับบิดา ต่อมามีอายุพอสมควร คือ ประมาณ พ.ศ. ๒๔๓๙ ถึง พ.ศ. ๒๔๔๐ ไปอยู่เรียนหนังสือกับพระครูสังฆการบูรพทิศ (เคลิ้ม) เจ้าอาวาสวัดสมมติเทพฐาปนาราม (วัดแหลมสน) ผู้เป็นลุง ถึง พ.ศ. ๒๔๔๑ มาอยู่วัดรังษีสุทธาวาส พระนคร กับพระภิกษุปานและพระภิกษุเผื่อ ได้ระยะหนึ่ง ป่วยเป็นไข้จึงกลับไปอยู่บ้านที่อำเภอแกลง พ.ศ. ๒๔๔๒ เมื่อหายไข้แล้ว ได้เข้าเรียนหนังสือไทยและสอบไล่ได้ชั้นมูล ๑–๒–๓ ได้ ที่โรงเรียนวัดโพธิทอง อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

พ.ศ. ๒๔๔๓–๒๔๔๔ มาอยู่วัดบวรนิเวศวิหาร พระนคร กับพระสุคุณคณาภรณ์ คือ เจ้าพระคุณ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ (ม.ร.ว. ชื่น นภวงศ์) ได้ศึกษาและสอบประโยคประถม ๑–๒–๓–๔ ได้ที่โรงเรียนวัดบวรนิเวศวิหาร

พ.ศ. ๒๔๔๕ เรียนและสอบประโยค ๑ ได้ที่โรงเรียนสายสวลีภิรมย์ (โรงเลี้ยงเด็ก)

พ.ศ. ๒๔๔๖–๒๔๔๗ ไปเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนวัดสุทัศน์เทพวราราม และสอบประโยค ๒ ได้ที่โรงเรียนวัดราชบูรณะ เป็นอันจบการศึกษาในสมัยนั้น

ขณะที่อยู่วัดบวรนิเวศวิหาร กับพระสุคุณคณาภรณ์ หรือ เจ้าพระคุณ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์นั้น ท่านมีโอกาสได้เฝ้ารับใช้ในเจ้าพระคุณ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสอยู่เสมอ เจ้าพระคุณ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า พิจารณาเห็นว่า เจ้าพระคุณ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า ฯลฯ ทรงพอพระหฤทัย จึงนำไปถวายตัวเป็นมหาดเล็กอยู่ในสำนัก ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า พระองค์นั้น

ครั้นจบการศึกษาอักขรสมัยแล้ว เจ้าพระคุณ สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงพระกรุณาโปรดให้ท่านเข้าทำงานในหน้าที่เลขานุการในพระองค์ ผู้ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทั่วสังฆมณฑล ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา นับว่าท่านทำการงานรับใช้พระศาสนามาตั้งแต่ยังมิได้อุปสมบท

ระหว่างนั้น ท่านตั้งใจจะศึกษาวิชากฎหมาย ได้เตรียมตำราเรียนตลอดจนเครื่องแต่งกายไว้พร้อมแล้ว เผอิญเป็นไข้หวัด มีอาการมากจนอาเจียนเป็นโลหิต คิดว่าตัวจะต้องตาย แต่เมื่อค่อยทุเลา เกิดศรัทธาปรารถนาจะอุปสมบทเสียก่อนสัก ๓ พรรษา เมื่อลาสิกขาแล้วจึงจะเข้าเรียนกฎหมายตามที่ตั้งใจไว้ต่อไป

อุปสมบทและการศึกษาพระธรรมวินัย

เมื่ออายุครบอุปสมบทแล้ว เจ้าพระคุณ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า

ทรงรับเป็นองค์อุปถัมภก โปรดจัดการอุปสมบทให้ โดยพระองค์ทรงเป็นพระอุปัชฌายะ และทรงโปรดให้ เจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระญาณวราภรณ์ เป็นพระกรรมวาจาจารย์ อุปสมบทกาลเมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๙ ณ พัทธสีมาวัดบวรนิเวศวิหาร

ในระยะแรก ศึกษาพระธรรมวินัยตามธรรมเนียมของภิกษุใหม่ในสำนักของสมเด็จพระอุปัชฌาย์บ้าง ในสำนักของสมเด็จพระกรรมวาจาจารย์บ้าง เกิดความศรัทธาเลื่อมใสในทางปฏิบัติ ความตั้งใจที่จะลาสิกขาออกไปศึกษากฎหมายเพื่อความเจริญในทางโลกจางไป จึงสละตำรากฎหมายและเครื่องแต่งกายที่เตรียมไว้จนหมดสิ้น คิดว่าเมื่ออยู่ในหมู่คณะครบ ๕ พรรษา ได้นิสัยมุตก์แล้ว จะกราบทูลลาสมเด็จพระอุปัชฌาย์ ออกจากหมู่แสวงหาที่สงบ เจริญสมณธรรมตามอัธยาศัยต่อไป

แต่การมิได้เป็นไปตามที่ท่านคิด ทั้งนี้เนื่องมาจากพระโอวาทของสมเด็จพระอุปัชฌาย์ ที่ทรงประทานแก่ พระมหาวัน วัดมกุฎกษัตริยาราม มีความเกี่ยวเนื่องคล้ายคลึงกับความนึกคิดและชีวิตของท่าน เมื่อใคร่ครวญไป ทำให้ต้องคำนึงถึงตัว ถึงความเป็นอยู่เนื่องด้วยผู้อื่น และอะไรต่ออะไรอีกหลายเรื่อง ที่สุดความที่ตั้งใจไว้ก็เป็นอันต้องระงับไปอีก ปลงใจว่าจะทำไปตามอำนาจแห่งเหตุ จึงยอมรับตำแหน่งฐานานุกรม ช่วยทำการงานของหมู่คณะ ตั้งใจศึกษาพระปริยัติ

ธรรมจนแปลหนังสือได้ แต่ก็ไม่มุ่งหมายที่จะเข้าสอบเอาประโยคประธาน เพราะต้องการแต่เพียงศึกษาเพื่อคุ้มตัว และพอรับใช้ในหมู่คณะให้สมกับเวลาที่ผ่านไปเท่านั้น

หน้าที่การงานสมัยเมื่ออยู่วัดบวรนิเวศวิหาร

เป็นเลขานุการในพระองค์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา-วชิรญาณวโรรส

เป็นเลขานุการพิเศษ เกี่ยวกับการเปิดสอบธรรมสนามหลวงหลายศก

ทำหน้าที่แนะนำ ฝึกหัดหน้าที่เลขานุการให้แก่พระเปรียญบางรูปตามที่รับสั่ง

ทรงตั้งให้เป็นกรรมการฝึกอบรมพระนวกะในวัดบวรนิเวศวิหาร

เป็นกรรมการวัดบวรนิเวศวิหาร

เป็นเลขานุการพิเศษ ตามเสด็จตรวจการคณะสงฆ์เป็นลำดับมา แม้จะย้ายมาอยู่ที่วัดสัมพันธวงศ์แล้ว ก็ยังทรงโปรดให้ทำหน้าที่เลขานุการพิเศษตามเสด็จตรวจการอีกหลายครั้ง

เป็นบรรณารักษ์ห้องสมุดมหามกุฏราชวิทยาลัย จัดระเบียบหนังสือต่าง ๆ ตามชนิดและประเภท

เมื่อพรรษา ๙ ทรงโปรดให้ย้ายไปเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชา-ธิวาส

ต่อมา ทรงโปรดให้ย้ายกลับมาอยู่วัดบวรนิเวศวิหาร ด้วยมีพระประสงค์จะส่งมาเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสัมพันธวงศ์ ตามที่พระพินิตวินัย (แจ้ง ปิยสีโล) เจ้าอาวาสวัดสัมพันธวงศ์ สมัยนั้นทูลขอ ตามความละเอียดในพระมหาสมณลิขิต ที่ ๑๙/๑๐๐ ลงวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๔๔๙

หน้าที่การงานเมื่อมาอยู่ที่วัดสัมพันธวงศ์

เมื่อย้ายจากวัดบวรนิเวศวิหาร มาอยู่เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสัมพันธวงศ์ ในระยะแรกได้ทำหน้าที่สอนนักธรรมชั้นตรี - โท -เอก ตลอดจนสอนบาลีไวยากรณ์และแปลธรรมบทเบื้องต้น นอกจากนั้นได้จัดตั้งโรงเรียนราตรีสัมพันธวงศ์ สอนภาษาอังกฤษแก่เด็ก ๆ เป็นวิทยาทานด้วย

พ. ศ. ๒๔๖๐ พระพินิตวินัย เจ้าอาวาสวัดสัมพันธวงศ์ มรณภาพ ได้จัดการบำเพ็ญกุศล และขอพระราชทานเพลิงศพตามประเพณี ทรงโปรดให้เป็นเจ้าอาวาสครองวัดสัมพันธวงศ์ ตั้งแต่ศกนี้เป็นต้นมาจนถึงมรณภาพ เป็นเวลา ๕๐ ปี

การปกครองในวัด ได้จัดในรูปกรรมการโดยมีท่านเป็นประธานกรรมการ นอกจากนั้นได้ตั้งเจ้าคณะ เจ้ากุฏิ เจ้าหน้าที่ทำกิจสงฆ์ เจ้าหน้าที่การศึกษา ช่วยบริหารกิจการงานภายในวัด เป็นการฝึกหัดให้รู้จักทำหน้าที่ต่าง ๆ กันตามภูมิชั้นและความสามารถ

การศึกษาในวัด ท่านได้จัดการฟื้นฟูทั้งนักธรรมและบาลี จนมี

เปรียญประโยคสูงเกิดขึ้นมาก นอกจากนั้น ได้จัดหลักสูตรสวดมนต์ให้ภิกษุสามเณรที่มาอยู่ใหม่ได้ท่องบ่นทรงจำ แล้วทำการสอบเดี่ยวสอบหมู่ให้ได้เสียก่อน จึงรับเข้าเป็นภิกษุสามเณรในวัด ได้จัดให้ภิกษุ-สามเณรตั้งแต่พระเถระจนถึงนวกะ หัดเทศน์ปฏิภาณ เมื่อเวลาทำวัตรเย็นแล้ววันละรูปตามลำดับ หลังจากนั้นได้จัดให้มีการปฏิบัติ คือเจริญสมถกัมมัฏฐาน วิปัสสนากัมมัฏฐาน วันละประมาณ ๒๐–๓๐ นาทีเป็นอย่างน้อย

การสาธารณูปการ นับแต่ท่านเป็นเจ้าอาวาสมีอำนาจปกครองวัดโดยเด็ดขาด ก็ได้พยายามปรับปรุงบูรณะปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุในวัดโดยลำดับมา นับแต่สร้างกำแพงวัด สร้างกุฏิ สร้างห้องประชุม ห้องสมุด และที่สุดคือพระอุโบสถหลังใหม่ซึ่งกำลังก่อสร้างอยู่ขณะนี้ นับเป็นมหาปูชนียสถานที่ใหญ่โตกว้างขวาง ที่แปลกกว่าพระอุโบสถหลังอื่น ๆ ก็คือทำเป็นสามชั้น นับเป็นพระอุโบสถหลังแรกที่มีเกิดขึ้นในประเทศไทย แม้จะยังก่อสร้างไม่ทันสำเร็จเรียบร้อย แต่ท่านก็ได้วางรากฐานแนวทางไว้ให้ผู้อยู่ภายหลังได้ช่วยกันก่อสร้างต่อไปอย่างสะดวกสบาย เพราะผลประโยชน์รายได้ที่ท่านได้อุตสาหพยายามสร้างสมไว้ให้เป็นสมบัติของวัดจัดอยู่ในขั้นที่มั่นคงพอสมควร

การเผยแผ่ ท่านได้ช่วยเหลือการคณะโดยจัดส่งพระเถระที่อยู่ในสำนักนี้ ออกไปเป็นผู้ปกครองวัดต่าง ๆ ในตำแหน่งปกครองของท่านบ้าง ที่อื่น ๆ บ้าง หลายวัดหลายจังหวัดด้วยกัน โดยเฉพาะจังหวัด

ระยอง ท่านได้เป็นกำลังช่วยเหลือสนับสนุน ให้ได้สร้างวัดธรรมยุตขึ้นหลายวัด ถึงปัจจุบันมีจำนวน ๙ วัด คือ

๑. วัดจุฬามุนี ตั้งอยู่ที่อำเภอเมือง มีพระครูสังฆวิชิตสุกรี สัทธิวิหาริกของท่าน เป็นเจ้าอาวาส

๒. วัดศรีรัตนาราม ตั้งอยู่ที่ตำบลเชิงเนิน อำเภอเมือง วัดนี้เดิมได้ส่งพระมหาแสน กรุณาสโย อันเตวาสิกของท่านออกไปปกครอง มีตำแหน่งเป็นเจ้าคณะอำเภอจังหวัดระยอง ท่านผู้นี้เป็นผู้สามารถเป็นที่ไว้วางใจของพระเถระผู้ใหญ่ ได้ตั้งใจบริหารการพระศาสนาปลูกศรัทธาปสาทะ ความเชื่อความเลื่อมใสในพุทธศาสนิกชนทั่วไปได้อย่างดี ได้รับสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะ ที่ พระวุฒิสารโศภน แต่ก็น่าเสียดายที่ท่านผู้นี้ได้มรณภาพไปเสียก่อน ปัจจุบันนี้ ได้พระครูวินัยธรแพ้ม อภิรโต วัดหิรัญญิกาวาส จังหวัดชลบุรี ผู้เกี่ยวข้องในฐานะหลานศิษย์ ไปเป็นผู้รักษาการเจ้าอาวาส และรักษาการเจ้าคณะอำเภอจังหวัดระยอง ด้วย

๓. วัดสนามรัตนาวาส ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง มี พระสมุห์ทองสุก ฐานานุกรมของพระวุฒิสารโศภน เป็นผู้รักษาการเจ้าอาวาส

๔. วัดสารนาถธรรมาราม อำเภอแกลง วัดนี้เป็นวัดที่ท่านได้ให้ความอุปถัมภ์เป็นกรณีพิเศษ ได้พยายามชักชวนญาติมิตร ศิษยานุศิษย์ บริจาคทรัพย์สินสร้างมหาอุโบสถ ใหญ่โตสวยงาม นับเป็นมหาปูชนียสถานที่เชิดหน้าชูตาของภาคตะวันออกได้เป็นอย่างดี ปัจจุบันนี้

ได้ พระครูสารธรรมพิทักษ์ (ไฉน จิตาภิญโญ) สัทธิวิหาริกของท่าน เป็นเจ้าอาวาส

๕. วัดสามัคคีคุณาวาส ตั้งอยู่ในเมือง วัดนี้มี พระปลัดเฉี่ยง ฐานานุกรม ของพระวุฒิสารโศภน เป็นเจ้าอาวาส

๖. วัดวโนภาสสถิตย์พร ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง ขณะนี้ได้ พระเจริญ เป็นผู้รักษาการเจ้าอาวาส

๗. วัดสโมสรวิปัสสนา ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง มี พระครูสรพาจน์พิไล (เฉลา ตนุติเวที) สัทธิวิหาริกของท่าน เป็นเจ้าอาวาส

๘. วัดโสภณวราราม ตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านฉาง อำเภอเมือง เป็นวัดที่เพิ่งสร้างใหม่ ขณะนี้ได้ พระครูสมุห์อำนวย ฐานานุกรมของพระราชปัญญากวี เจ้าอาวาสวัดสัมพันธวงศ์ องค์ปัจจุบัน เป็นผู้รักษาการเจ้าอาวาส

๙. วัดศรีมงคล ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง เป็นวัดใหม่ ได้ พระมหาวิโรจน์ สุโชโต สัทธิวิหาริกของท่าน เป็นผู้รักษาการเจ้าอาวาส

ตำแหน่งหน้าที่

พ.ศ. ๒๔๕๘	เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชาธิวาส
พ.ศ. ๒๔๕๙	เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสัมพันธวงศ์
พ.ศ. ๒๔๖๐	เป็นเจ้าอาวาสวัดสัมพันธวงศ์
พ.ศ. ๒๔๖๒	เป็นผู้ช่วยตรวจการคณะสงฆ์มณฑลพายัพ และมณฑลมหาราช

พ. ศ. ๒๔๗๒ เป็นรองเจ้าคณะมณฑลภูเก็ต

พ. ศ. ๒๔๗๖ เป็นอนุกรรมการมหาเถรสมาคม

พ. ศ. ๒๔๘๑ เป็นเจ้าคณะอำเภอสัมพันธวงศ์ –บางรัก– พ. ศ. ๒๔๙๔

พ. ศ. ๒๔๙๔ เป็นเจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดธนบุรี – นนทบุรี –ปทุมธานี – พ. ศ. ๒๕๐๕

พ. ศ. ๒๔๙๘ เป็นสมาชิกสังฆสภา

พ. ศ. ๒๕๐๕ เป็นเจ้าคณะจังหวัดธนบุรี – นนทบุรี– ปทุมธานี (ธรรมยุต) – มรณภาพ

พ. ศ. ๒๕๐๖ เป็นกรรมการมหาเถรสมาคม–พ. ศ. ๒๕๐๗

พ. ศ. ๒๕๐๗ เป็นกรรมการมหาเถรสมาคม–พ. ศ. ๒๕๐๙

พ. ศ. ๒๕๐๙ เป็นกรรมการที่ปรึกษาศาสนสมบัติ (พ. ศ. ๒๕๐๙–๒๕๑๑)

หน้าที่พิเศษ

พ. ศ. ๒๔๔๘ เป็นเลขานุการในพระองค์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า (ได้ทำหน้าที่เลขานุการในพระองค์นี้ก่อนอุปสมบท เมื่ออุปสมบทแล้วก็คงทำต่อมาอีกหลายศก)

–เป็นบรรณารักษ์ห้องสมุดมหามกุฏราชวิทยาลัย

-เป็นเลขานุการมหาเถรสมาคม

-เป็นกรรมการฝึกอบรมพระนวกะในวัดบวรนิเวศวิหาร

-เป็นผู้ฝึกพระเปรียญบางรูปให้ทำหน้าที่เลขานุการในพระองค์

พ.ศ. ๒๔๕๔ เป็นกรรมการสงฆ์วัดบวรนิเวศวิหาร

พ.ศ. ๒๔๕๕ เป็นเลขานุการพิเศษ ในการสอบธรรมสนามหลวง

พ.ศ. ๒๔๕๖ เป็นเลขานุการพิเศษ ตามเสด็จตรวจการคณะสงฆ์มณฑลนครสวรรค์

-เป็นกรรมการสงฆ์รับกระแสพระดำรัสพิเศษ ไปพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์ที่มณฑลนครสวรรค์

พ.ศ. ๒๔๕๗ เป็นเลขานุการพิเศษ ตามเสด็จตรวจการคณะสงฆ์มณฑลอยุธยา

พ.ศ. ๒๔๖๐ เป็นกรรมการสงฆ์รับกระแสพระดำรัส ไปตรวจสอบปูชนียสถานโบราณวัตถุที่จังหวัดราชบุรี และจังหวัดเพชรบุรี

-เป็นเลขานุการพิเศษ ตามเสด็จตรวจการคณะสงฆ์มณฑลพิษณุโลก

พ.ศ. ๒๔๖๒ เป็นเลขานุการพิเศษ เรียบเรียงรายงานตรวจการคณะสงฆ์ และรายงานการสอบธรรมสนามหลวงในมณฑลพายัพและมณฑลมหาราช

พ. ศ. ๒๔๗๒ เป็นกรรมการมหามกุฏราชวิทยาลัย

พ. ศ. ๒๔๗๔ เป็นกรรมการเถรสมาคมธรรมยุตประเภทประจำ

พ. ศ. ๒๔๗๖–๒๔๘๙ เป็นรองประธานกรรมการเถรสมาคมธรรมยุต
–เป็นประธานกรรมการออกหนังสือวารสาร ธรรมจักษุ ตอนหลัง เล่มที่ ๑๙
–เป็นพระอุปัชฌายะคณะธรรมยุต ประเภทวิสามัญ

พ. ศ. ๒๔๗๘ ตามเสด็จสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ไปดูการพระศาสนาในต่างประเทศ มีปีนัง ลังกาและอินเดีย พม่า ไปดูการพระศาสนาในจังหวัดต่าง ๆ ของประเทศพม่า และประเทศกัมพูชาเป็นส่วนตัว

พ. ศ. ๒๔๙๐–๒๔๙๗ เป็นประธานกรรมการคณะธรรมยุตประจำปี รวม ๘ ปี

พ. ศ. ๒๔๙๘–๒๕๑๐ เป็นกรรมการคณะธรรมยุตประจำปี

พ. ศ. ๒๔๙๙ นั่งหัตถบาสฉลองพระเดชพระคุณสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า เนื่องในคราวทรงผนวช

การสาธารณูปการ

–เป็นผู้สนับสนุนการสร้างวัด สร้างอุโบสถวัดเนรัญชราราม เพชรบุรี

–เป็นประธานกรรมการรื้อย้าย และสร้างวัดธาตุทอง

พระโขนง พระนคร

-เป็นผู้ริเริ่มสร้างวัดธรรมยุตบางวัด และสนับสนุนช่วยเหลือการสร้างวัดธรรมยุตบางวัดในจังหวัดระยอง

-เป็นประธานกรรมการสร้างมหาอุโบสถวัดสารนารถธรรมาราม ระยอง

-เป็นกรรมการที่ปรึกษาฝ่ายบรรพชิต ในการบูรณะปฏิสังขรณ์พระอุโบสถวัดบวรนิเวศวิหาร พระนคร

-เป็นผู้สนับสนุนช่วยเหลือการสร้างวัดธรรมมงคล ปุณณวิถี พระนคร

-สร้างถังเก็บน้ำฝน -หอไตร- หอปริยัติธรรม - เตาเผาศพ ที่วัดตะเคียนงาม อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

-สร้างถังเก็บน้ำฝน-หอไตร - ถนน - เขื่อนหิน - ที่วัดสมมติเทพฐาปนาราม ปากน้ำประแส อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ฯลฯ

สมณศักดิ์
ครั้งอยู่ที่วัดบวรนิเวศวิหาร

พ. ศ. ๒๔๕๑ เป็นพระครูสมุห์

พ. ศ. ๒๔๕๔ เป็นพระครูอเนกสาวัน

พ. ศ. ๒๔๕๖ เป็นพระครูวินัยธรรม ฐานานุกรมในสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสทั้ง ๓ ตำแหน่ง

พ.ศ. ๒๔๕๗ เป็นพระครูสัญญาบัตรที่ "พระครูพุทธมนต์ปรีชา"

เมื่อมาอยู่วัดสัมพันธวงศ์

พ.ศ. ๒๔๖๐ เป็นพระครูเจ้าอาวาสพระอารามหลวงที่ "พระครูวิบูลย์ศีลขันธ์"

พ.ศ. ๒๔๗๑ เป็นพระราชาคณะสามัญที่ "พระเนกขัมมมุนี"

พ.ศ. ๒๔๗๔ เป็นราชาคณะชั้นราชที่ "พระรัชชมงคลมุนี พรหมจารีพรตนิวิฏฐ์กฤตยาทร ยติคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี"

พ.ศ. ๒๔๙๔ เป็นพระราชาคณะชั้นเทพในราชทินนามเดิม

พ.ศ. ๒๔๙๘ เป็นพระราชาคณะชั้นธรรมในราชทินนามเดิม

พ.ศ. ๒๕๐๓ เป็นพระราชาคณะเทียบรองสมเด็จพระราชาคณะ มีราชทินนามตามสัญญาบัตรว่า "พระมหารัชชมังคลาจารย์ วิมลญาณอุดม พรหมจารีพรตนิวิฏฐ์ สาสนพิพิธคุณาภรณ์ ยติคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี"

พ.ศ. ๒๕๐๖ เป็นรองสมเด็จพระราชาคณะ มีราชทินนามตามจารึกในหิรัณยบัฏว่า "พระมหารัชชมังคลาจารย์ วิมลญาณอุดม พรหมจารีพรตนิวิฏฐ์ พุทธศาสนกฤตยาทร ธรรมยุตติกคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี"

ปัจฉิมสมัย

พ.ศ. ๒๕๐๗ สุขภาพร่างกายเริ่มทรุดโทรม แต่คงไปไหนมาไหนได้ตามปรกติ จำได้ว่าวันหนึ่ง ท่านมีกิจธุระผ่านมาทางวัดเบญจมบพิตร จึงแวะลงชมเสาพระอุโบสถหรืออย่างไรจำไม่ได้ถนัด เกิดมีอาการวิงเวียนหน้ามืด ทำให้ซวนเซจะล้ม แต่ท่านก็ยังมีสติพยายามยืนนิ่งและนำยาหอมอินทรโอสถที่อยู่ในย่ามออกมาฉัน อาการค่อยดีขึ้นจึงกลับวัด นับแต่ครั้งนั้นมาอาการจุกเสียดแน่นหน้าอก มักจะมีอยู่เสมอแต่นาน ๆ ครั้ง นอกจากนั้นปัสสาวะมักจะมีโลหิตปนออกมาเสมอ ใสบ้าง ขุ่นบ้าง ไม่แน่นอน ก่อนเดือนมิถุนายน ได้รับการแนะนำจากศิษย์บ้าง จากผู้เคารพนับถือท่านบ้าง ขอร้องให้ท่านพักผ่อนเพื่อรักษาตัว ท่านจึงเข้ารับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลสงฆ์อยู่ระยะหนึ่ง แต่ท่านบอกว่าอยากกลับมาอยู่วัด เพราะอยู่ที่โรงพยาบาลแทนที่จะได้พักผ่อน กลับต้องนั่งสนทนากับผู้ที่ไปเยี่ยมมากกว่าอยู่ที่วัด เมื่อกลับมาอยู่ที่วัดแล้ว ได้เชิญนายแพทย์มาตรวจอาการและรักษาตัวอยู่เสมอ เมื่ออาการดีขึ้นครั้งใด ท่านก็มักจะออกตรวจงานก่อสร้างพระอุโบสถ บางครั้งท่านขึ้นไปตรวจงานถึงหลังคาพระอุโบสถ ทำให้วิตกว่าจะเป็นอันตรายแก่ท่าน ได้กราบเรียนขอร้องท่านอยู่เสมอ ท่านก็มักจะตอบว่ายังทำไหวก็ทำไป

พ.ศ. ๒๕๐๘ สุขภาพร่างกายทรุดโทรมลงตามลำดับ แต่อาการอื่นทั่วไปคงเหมือนเดิม คือ อ่อนเพลีย ฉันเพลได้น้อย จุกเสียดแน่น

หน้าอกมากบ้าง น้อยบ้าง เป็นครั้งคราว แต่เมื่อฉันยาแล้ว อาการที่เป็นอยู่ก็ค่อยเป็นปรกติ แต่เนื่องจากมีภาระกิจที่ท่านจะต้องทำมากมายทั้งในวัดนอกวัด ทั้งส่วนตัวและส่วนรวม บางครั้งต้องเดินทางไกลเกือบทั้งวัน แต่ท่านก็มิได้แสดงอาการท้อถอย ปรากฏว่าเมื่อเดินทางไกลกลับมาครั้งใด อาการแน่นจุดเสียดก็มักจะปรากฏแก่ท่านอยู่เสมอ ในปลายปีนี้ การลงทำกิจวัตรประจำวันที่พระอุโบสถของท่านต้องห่าง-เหินไปบ้าง เพราะระยะทางจากกุฏิถึงพระอุโบสถแม้จะไม่สู้ไกลเท่าไรนัก แต่สำหรับท่านในระยะนี้ บางทีต้องหยุดพักถึงสองสามครั้งเป็นอย่างน้อย เมื่อเข้าไปในพระอุโบสถจะนมัสการพระพุทธรูป ขณะที่กราบก็มักจะมีอาการหน้ามืด ต้องค่อย ๆ กราบ ค่อย ๆ ทำ แม้ท่านจะไม่ค่อยได้ไปทำกิจวัตรที่พระอุโบสถ แต่สำหรับที่กุฏิของท่าน ท่านก็ไม่เคยขาดทั้งเช้าทั้งเย็น โดยเฉพาะเรื่องการทำอุโบสถสังฆกรรม จะเจ็บไข้ได้ป่วยขนาดไหน ถ้ายังเดินได้ท่านไม่ยอมขาด เมื่อครั้งหกล้มกระดูกโคนขาหัก ก็ยังต้องหามเก้าอี้ที่ท่านนั่งไปพระอุโบสถ เพื่อทำอุโบสถสังฆกรรม

พ. ศ. ๒๕๐๙ สุขภาพร่างกายของท่านทรุดโทรมมากขึ้น อ่อน-เพลีย ฉันภัตตาหารน้อย อาการทั่วไปเหมือนเดิม มีจุกเสียดแน่นหน้าอกบ่อยครั้ง แต่ละครั้งมีอาการแน่นอยู่นานกว่าเดิม ส่วนปัสสาวะนั้นคงมีโลหิตปนออกมาอยู่เสมอ เมื่อได้พักผ่อนร่างกายพอสมควร อาการก็ดีขึ้นบ้างแต่ก็ไม่น่าไว้ใจ เมื่อต้องใช้ความคิดหรือได้รับความกระทบ

กระเทือนทางจิตใจ ก็จะเกิดอาการผิดปรกติ คือ แน่นหน้าอกขึ้นอย่างกระทันหัน เพราะฉะนั้น การงานบางอย่างแม้จะไม่เป็นที่พอใจของศิษยานุศิษย์ ก็ไม่มีผู้ใดจะทำให้ท่านกระทบกระเทือนใจ นอกจากจะปล่อยให้เป็นไปตามอัธยาศัยและความประสงค์ของท่าน ว่ากันตามความเป็นจริงก็คือ ไม่กล้าที่จะเสี่ยงกับความตาย อันอาจจะเกิดขึ้นแก่ท่านได้ทุกขณะ ทั้งการงานและกิจธุระก็มีมากขึ้น เคยกราบเรียนขอให้ลาออกจากตำแหน่งหน้าที่การงานบางอย่างเสียบ้าง จะได้มีเวลาพักผ่อนร่างกายเพื่อให้สุขภาพดีขึ้น ท่านได้บอกให้ทราบว่าท่านเองก็ปรารถนาเช่นนั้น เคยปรารภกับพระเถระผู้ใหญ่บางท่านดูแล้ว ก็ถูกขอร้องให้ช่วยกันไปก่อน ก็ไม่ทราบว่าจะทำอย่างไรเหมือนกัน ไม่ใช่จะหวงหรือกีดกันเพื่อตนเลย ทำมามากแล้ว เวลานี้รู้สึกเหนื่อยหน่ายเต็มที ท่านเองก็ทราบดีว่าตัวท่านเองคงจะมีชีวิตอยู่ไปอีกไม่กี่วัน ท่านเคยคาดคั้นให้ลองร่างงบประมาณการใช้จ่ายในการเผาศพใหญ่ ๆ ที่ต้องใช้โกศมาประกอบเกียรติยศถึงสองสามครั้ง กราบเรียนท่านว่าอย่าได้เป็นห่วงเลย ถ้าเป็นอะไรลงไปศิษย์ทั้งหลายคงจะพร้อมใจกันทำเอง ท่านก็บอกว่า ตัวท่านเองท่านไม่เป็นห่วงหรอก ตายแล้วก็แล้วกัน แต่เหตุการณ์ที่เป็นอยู่ขณะนี้ท่านทราบดี จึงเป็นห่วงว่าจะมาเดือดร้อนทุกข์ยากเพราะท่าน ตายแล้วบรรจุหีบตั้งสวดกันสักสองสามวันแล้วเผาเลยจะดีกว่า

พ. ศ. ๒๕๑๐ ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ถึงวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์

เวลาประมาณ ๑๓.๐๐ น. อาการทั่วไปเหมือนเดิม แต่ระหว่างวันที่ ๑๔–๑๕ กุมภาพันธ์ มีอาการขัดเบา ปัสสาวะไม่ออก เมื่อฉีดยาขับปัสสาวะเข้าไป ปัสสาวะได้ตามปรกติ แต่มีโลหิตปนออกมา ใสบ้างขุ่นบ้างอยู่อย่างเดิม จนถึงเวลา ๑๙.๐๐ น. เศษ เข้าห้องน้ำเนื่องจากสุขภาพทรุดโทรมอยู่แล้ว ขณะที่ปัสสาวะอยู่นั้นเกิดมีอาการมึนศีรษะหน้ามืด ฟุบลงไปข้างอ่างสรงน้ำ เมื่อช่วยกันยกขึ้นนั่งบนเก้าอี้แล้ว อาเจียนออกมาเป็นอาหารบ้าง กากยาที่ฉันเข้าไปบ้าง เป็นโลหิตที่แข็งตัวจับกันเป็นก้อนคล้ายเลือดหมูมากพอควร ได้ให้คนนำไปตรวจที่สถานพยาบาล ในขณะนั้นได้รับรายงานว่า เป็นโลหิตที่ออกมาจากแผลในกระเพาะอาหาร จากนั้นก็มีแต่อาการแน่นจุกเสียดบริเวณหน้าอกถี่ขึ้น อาเจียนมีโลหิตออกอีกเป็นครั้งคราว สงบและทุเลาเป็นพัก ๆ แต่แล้วก็กลับเป็นเหมือนเดิมอีก ได้เชิญนายแพทย์มาตรวจอาการ ก็ได้รับคำแนะนำ ให้รีบนำเข้ารับการพยาบาลที่โรงพยาบาลใดโรงพยาบาลหนึ่งโดยเร็วที่สุด เพราะอาการที่เป็นอยู่ในขณะนี้คือ ความดันโลหิตต่ำมาก อยู่ในขั้นอันตราย โลหิตน้อยอาจจะขึ้นเลี้ยงสมองไม่พอ ได้ติดต่อโรงพยาบาลหลายแห่ง เมื่อติดต่อได้แล้วกราบเรียนท่านว่าจะนำไปโรงพยาบาล ท่านปฏิเสธไม่ยอมไป บอกว่าจะตายก็ขอให้ตายอยู่ที่นี่ ไม่ควรที่จะไปนำศพกลับมาจากโรงพยาบาล หามศพจากกุฏิขึ้นหอไตรใกล้ดีกว่า ตกลงว่าในคืนวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ นี้ ไม่มีผู้ใดที่จะสามารถกราบเรียนท่านให้ตกลงใจไปรับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลได้ เวลา

ประมาณ ๒๔.๐๐ น. ได้เชิญนายแพทย์จากโรงพยาบาลตำรวจมาตรวจอาการอีกครั้งหนึ่ง ได้รับคำแนะนำเช่นเดียวกัน แต่เนื่องจากเป็นเวลาดึกมากแล้ว นายแพทย์จึงถวายยานอนหลับให้ฉัน อาการสงบไปได้ประมาณ ๒–๓ ชั่วโมง เวลาประมาณ ๐๑.๓๐ – ๐๒.๐๐ น. อาการดังกล่าวเกิดขึ้นเหมือนเดิม คราวนี้รู้สึกว่าจะมากขึ้นอีก จึงถวายยานอนหลับให้ฉันอีก ๑ เม็ด อาการดังกล่าวสงบไปจนถึงเช้า

วันเสาร์ที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๐ ตั้งแต่เวลา ๐๖.๐๐-๑๒:๐๐ น. ก่อนนำส่งโรงพยาบาลมีอาการจุกเสียด แน่นหน้าอกเกิดขึ้นอีกเป็นระยะและอ่อนเพลียมากขึ้น เมื่อนำส่งโรงพยาบาลแล้ว บรรดานายแพทยพยาบาลหลายท่าน ได้ถวายการรักษาเป็นอย่างดีในทันทีที่ไปถึง ให้อ๊อคซิเจน ให้น้ำเกลือ ฉีดยาระงับเวทนา เจาะโลหิตไปตรวจ และให้โลหิตในเวลาต่อมา ตรวจสอบความดันของโลหิตและระบบการทำงานของหัวใจอย่างละเอียด นายแพทย์ผู้พยาบาลแจ้งให้ทราบว่า หากนำท่านเข้าโรงพยาบาลช้ากว่านี้ก็คงไม่มีทางช่วยชีวิตท่านได้เลย นอกจากนั้นได้ออกปากชมท่านว่า ท่านใจเข้มแข็งมาก อาการหนักเหลือเกิน ถ้าเป็นคนไข้ทั่วไปก็หมดสติไปแล้ว ความจริงก็เป็นเช่นนั้นเพราะท่านมีสติดีพูดกับพระพยาบาลที่ไปส่งจนถึงโรงพยาบาลอยู่ตลอดเวลา ว่าเจ็บปวดที่ตรงไหน หลังจากนั้นประมาณ ๑๕ วัน อาการของท่านก็พ้นอันตราย ดีขึ้นตามลำดับ ไม่ต้องให้อ๊อคซิเจน แต่ยังต้องให้โลหิตช่วยอยู่เป็นครั้งคราว ทั้งนี้เพราะปัสสาวะยังไม่ปรกติ มักจะมีโลหิตปน

ออกมาอยู่เสมอต่อมานายแพทย์วินิจฉัยว่า จะต้องผ่าตัดทางเดินของปัสสาวะ เพราะมีเนื้องอกอยู่ภายใน เมื่อกราบเรียนให้ท่านทราบ ก็ไม่แสดงอาการขัดข้อง ยินยอมให้นายแพทย์ทำการผ่าตัดให้ตามประสงค์

วันพุธที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๑๐ นายแพทย์ถวายการผ่าตัดเนื้องอกที่ตรวจพบในช่องทางเดินของปัสสาวะให้ แต่ก็มีปัญหาในเวลาต่อมา เมื่อนายแพทย์เอาสายยางที่สอดไว้ในหลอดปัสสาวะออก เวลาปัสสาวะจะมีอาการเจ็บและแสบ ทำให้เกิดเวทนาในทุกคราวไป แม้อาการทั่วไปจะดีเหมือนก่อนผ่าตัดแล้วก็ตาม สำหรับเนื้องอกที่ผ่าตัดออกมานั้น หลังจากที่นำไปเพาะเชื้อตามวิธีการของแพทย์แล้ว ปรากฏว่ามีเชื้อมะเร็งอยู่ด้วย เพื่อป้องกันการลุกลามของโรคนี้ นายแพทย์ลงความเห็นว่าควรจะได้รับการฉายรังษีด้วย เมื่อท่านได้รับการฉายรังษี ๓ ครั้งก็ต้องหยุด เพราะรู้สึกว่ากำลังจะสู้ไม่ไหวมีอาการไข้และท้องเสียอยู่หลายวัน ต่อจากนั้นอาการอื่นที่เคยดีก็มีแต่ทรงและทรุดลงตามลำดับ นายแพทย์ต้องให้อ๊อคซิเจน ให้โลหิต ให้ยาเพิ่มความดันโลหิต ให้น้ำเกลือช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา หลายวันต่อมาอาการทั้งหลายไม่ดีขึ้นเลย ทุกขเวทนาหลายอย่างปรากฏขึ้นในระยะนี้ แต่ท่านก็คงจะทราบดีว่าอะไรเป็นอะไร จึงมิได้แสดงอาการหวั่นไหวต่อมรณภัยให้ปรากฏแก่ศิษย์และผู้พยาบาล ท่านอดกลั้นทนทานต่อสู้ทุกขเวทนานั้นอย่างเต็มที่ และมีสติดีอยู่ตลอดเวลา ปรากฏว่าเวลามีผู้ไปเยี่ยมกราบเรียนให้ท่านทราบ ก็จะลืมตาขึ้นมองดูผู้นั้น แสดงอาการรับทราบและขอบพระคุณผู้ไปเยี่ยมทุกครั้ง

วันพฤหัสบดีที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๑๐ ทุกขเวทนาบังเกิดขึ้นกับท่านอย่างสาหัส นายแพทย์มาตรวจอาการและถวายการผ่าตัดเจาะเอาหนองออกจากไตเมื่อเวลาประมาณ ๑๕.๐๐ น. ต่อจากนั้นเวทนาสงบลง หลับและตื่นบ้างเป็นระยะ จนถึงเวลาประมาณ ๒๔.๐๐ น. มรณสัญญาปรากฏขึ้นได้แจ้งให้นายแพทย์ทราบ นายแพทย์ได้ช่วยแก้ไขด้วยวิธีการต่าง ๆ อย่างสุดความสามารถ อัสสาสะ ปัสสาสะของท่านอ่อนลงทุกขณะตามลำดับจนหมดสิ้นไป ชีวิตของท่านถึงอวสานด้วยกาลมรณะเมื่อเวลา ๑๓.๑๐ น. ณ ห้องพยาบาลในโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าฯ พญาไท ชนมายุของท่านรวมได้ ๘๐ ปี ๑๑ เดือน ๑๓ วัน พรรษา ๖๑

การศพ

วันศุกร์ที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๑๐ เวลา ๑๗.๐๐ น. เชิญศพกลับวัดสัมพันธวงศ์ รอรับพระราชทานน้ำสรง ณ กุฏิของท่าน เวลา ๑๘.๐๐ น. รับพระราชทานน้ำสรงศพแล้วครองไตรพระราชทาน เจ้าพนักงานถวายเครื่องสุกำนำลงสู่ลองใน แล้วเชิญไปประดิษฐานเพื่อการบำเพ็ญกุศลที่ตึกห้องสมุดชั้นล่าง เจ้าพนักงานประกอบโกศแปดเหลี่ยม แวดล้อมด้วยเครื่องสูงตามเกียรติยศ ทรงพระกรุณาพระราชทานให้มีพระพิธีธรรม สวดพระอภิธรรมเป็นของหลวง ๓ คืน

ต่อจากนั้น คณะศิษยานุศิษย์ ผู้เคารพนับถือ ทั้งบรรพชิตคฤหัสถ์ได้บำเพ็ญกุศลถวายเป็นการคณะบ้าง เป็นส่วนบุคคลบ้างทุกวัน จนถึง

๑๐๐ วัน คณะกรรมการมหาเถรสมาคม อันมี เจ้าพระคุณสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงเป็นประธาน เสด็จมาทรงบำเพ็ญกุศลสตมวารอุทิศถวาย เมื่อพ้นจาก ๑๐๐ วันแล้วก็มีผู้ที่เคารพนับถือมาบำเพ็ญกุศลอุทิศตลอดมาจนถึงวันพระราชทานเพลิง

อนึ่ง ในการบำเพ็ญกุศลส่วนบุพพภาคของการออกเมรุนั้น เจ้าพระคุณ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต โปรดให้คณะสงฆ์ธรรมยุตรับเป็นเจ้าภาพ นับเป็นพระกรุณาอย่างสูง เป็นเกียรติแก่วัดสัมพันธวงศ์แก่พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณพระมหารัชชมังคลาจารย์ ตลอดจนศิษยานุศิษย์ อย่างหาที่เปรียบมิได้

ทิฏฐานุคติ

ประวัติของพระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณพระมหารัชชมังคลาจารย์ (นิทฺเทสกเถระ เทศ วิทยานุกรณ์) นี้ อาจมีความบกพร่องก็จำต้องขอประทานอภัยในความผิดพลาด ซึ่งอาจเกิดขึ้นด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ สำหรับบทอวสานที่จะเรียบเรียงต่อไปนี้เป็นเพียงอัธยาศัยส่วนท่านที่ได้บำเพ็ญเป็นกิจวัตร เพราะกรณียกิจอันใดที่เป็นหน้าที่ของพระเถระชั้นผู้ใหญ่จะพึงบำเพ็ญ กรณียกิจอันนั้นท่านก็ได้กระทำแล้วด้วยความเหมาะสมทุกประการ พระเถระที่ดีนั้นจะประกอบด้วยคุณสมบัติประพฤติดี

ปฏิบัติชอบอย่างไรบ้างนั้น บรรดาเหล่าศิษยานุศิษย์ของท่านต่างพากันรู้สึกตัวเองว่าเป็นผู้มีวาสนาอย่างใหญ่หลวง ที่ได้ท่านเป็นอุปัชฌาย์-จารย์ อันคุณสมบัติที่ดีเด่นควรเป็นทิฏฐานุคติของท่านก็มีอยู่หลายอย่างหลายประการ แต่นั้นก็มิได้หมายความว่าจะมีแต่ท่านผู้เดียวเท่านั้นก็หามิได้ พระเถระผู้ใหญ่ทั้งหลายที่ท่านดำรงความดีเด่นเป็นที่เคารพสักการะของเราท่านก็ยังมีอีกมากมาย แต่ละท่านก็ล้วนแล้วแต่มีความหมายความสำคัญ เป็นปูชนียบุคคล เป็นที่เคารพนับถือบูชาของบรรดาศิษยานุศิษย์ทั่วไปแทบทั้งนั้น ข้อสำคัญในที่นี้ก็เพียงที่จะสนองพระเดชพระคุณท่านในฐานที่เป็นปูชนียบุคคล มีพระคุณเกื้อกูลศิษย์ประดุจบิดาบังเกิดเกล้าให้ปรากฏเกียรติคุณยั่งยืนสืบไปเท่านั้น เพราะพิจารณาเห็นว่าอัธยาศัยบางส่วนเป็นสิ่งที่ควรจะยกย่องให้ปรากฏเป็นแบบอย่างที่ดีของศิษยานุ-ศิษย์ต่อไปได้ โดยทั่วไปท่านประพฤติตนให้มีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ ไม่ถือเราถือเขา ตรงไปตรงมา ไม่มีมายาแง่งอน ไม่รบกวนใคร พอใจในการเสียสละสิ่งของเครื่องใช้ที่ได้มาให้เป็นบุญเป็นกุศลทั้งสิ้น สิ่งของเครื่องใช้ที่ได้มา ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นของดีมีค่ามากน้อยแค่ไหน ท่านไม่สนใจ มอบให้เป็นหน้าที่ของผู้อยู่ใกล้ชิดเก็บทำตามลำพัง เมื่อต้องการก็ขออนุญาตจากผู้เก็บรักษา ให้จัดหามาตามที่ต้องการ นอกจากสิ่งของบางอย่างที่ท่านพิจารณาเห็นว่า จะเป็นประโยชน์ยั่งยืนก็สั่งให้มอบหมายเป็นสมบัติของวัดสัมพันธวงศ์บ้าง บริจาคให้เป็นสมบัติของวัดอื่น

บ้าง ตามแต่จะเห็นสมควร ท่านไม่ห่วงใยอาลัยอาวรณ์ในเรื่องเหล่านี้เลย ได้ทราบว่าท่านมอบกุญแจกุฏิของท่านและปลงบริขารทั้งหลายให้คณะกรรมการสงฆ์มาตั้งแต่ครั้งตามเสด็จสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ไปประเทศอินเดีย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ ปรากฏว่าเมื่อท่านกลับมาจากประเทศอินเดียแล้ว ท่านก็ไม่ยอมรับกุญแจและบริขารทั้งหลายคืนจนตลอดชีวิตของท่าน ต่อมาในระยะหลังประมาณ ๒-๓ ปีมานี้ มีผู้ถือวิสาสะขณะที่ท่านไม่อยู่ หรือเปิดประตูกุฏิทิ้งไว้ ขึ้นไปหยิบฉวยเอาสิ่งของต่าง ๆ ตามชอบใจ ระวังไม่ไหวจึงต้องปิดประตูกุฏิไว้ทำให้ท่านขึ้นลงไม่สะดวก จึงทำลูกกุญแจประตูถวายให้ท่านใช้ไขประตูขึ้นลงตามสะดวก ด้วยเหตุที่ท่านไม่เคยถือกุญแจมาเป็นเวลานาน ทำให้ท่านมักจะลืมทิ้งไว้ในที่ต่าง ๆ บางครั้งกุญแจดอกนี้ถูกส่งไปรษณีย์มาจากที่ไกล ๆ เพราะท่านไปลืมทิ้งไว้อยู่เสมอ ๆ ทั้งนี้ความผูกพันในเรื่องสิ่งของบริขารทั้งหลาย จึงไม่มีอยู่ในภาวะจิตของท่านตราบจนอวสาน ท่านไม่ต้องปลงบริขารหรือทำพินัยกรรมให้ผู้ใดเป็นการตัดเครื่องกังวลใจไปได้อีกส่วนหนึ่ง ซึ่งทำให้ท่านเบากายเบาใจ ประพฤติพรตพรหมจรรย์สะดวกสบายตลอดอายุของท่าน แม้จะไม่ถึงขั้นอาหุไนยบุคคล ปาหุไนยบุคคล จนถึงเป็นเนื้อนาบุญของโลกตามพระพุทธภาษิต แต่ท่านก็ประพฤติปฏิบัติเป็นผู้ควรของคำนับควรของต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรกราบไหว้บูชาเป็นเนื้อนา

บุญของศิษยานุศิษย์ ญาติมิตรและผู้เคารพนับถือในท่านได้เป็นอย่างดี ตลอดชีวิตของท่าน ด้วยประการฉะนี้.

พระครูปลัดสุวัฒนมงคล

(ประจวบ นนฺทปญฺโญ)

๖ *กันยายน* ๒๕๑๐

รายการบำเพ็ญกุศลอุทิศถวายแด่

พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณพระมหาราชมังคลาจารย์

ณ หอไตรวัดสัมพันธวงศ์ พระนคร ๒๕๑๐

วัน	ที่	เดือน	เจ้าภาพ	บำเพ็ญกุศล
พฤหัสบดี	๒๕	พฤษภาคม	ถึงมรณภาพเมื่อเวลา ๐๓.๑๐ น. ณ ร.พ. พระมงกุฎเกล้า	
ศุกร	๒๖	,,	พระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรม	ของหลวง
เสาร์	๒๗	,,	,,	,,
อาทิตย์	๒๘	,,	,,	,,
จันทร์	๒๙	,,	น. อ. เอก สุวรรณภาพ และภริยา	สวดพระภิธรรม
อังคาร	๓๐	,,	คณะพี่น้อง–หลานบ้านนาซา–ประแส	,,
พุธ	๓๑	,,	วัดสัมพันธวงศ์ บำเพ็ญกุศลสัตตมวาร (๗ วัน)	สวดพระพุทธมนต์ มีพระธรรมเทศนา สวดรับเทศน์ สวดพระอภิธรรม

วัน	ที่	เดือน	เจ้าภาพ	บำเพ็ญกุศล
พฤหัสบดี	๑	มิถุนายน	วัดสัมพันธวงศ์ บำเพ็ญกุศลสัตตมวาร (๗ วัน)	สวดถวายพรพระ ถวายภัตตาหารเพล มาติกา–บังสุกุล
			พระราชบัญญากวี วัดสัมพันธวงศ์	สวดพระอภิธรรม
ศุกร์	๒	,,	คณะชาวตำบลประแส	,,
เสาร์	๓	,,	สมาคมกระสอบ และคณะ	สวดพระพุทธมนต์ สวดพระอภิธรรม
อาทิตย์	๔	,,	คณะตึกแถวเก่า ๓ ชั้น ด้านใต้วัดสัมพันธวงศ์	สวดพระพุทธมนต์ สวดพระอภิธรรม
จันทร์	๕	,,	คณะตึกแถวเก่า ๒ ชั้น ด้านใต้วัดสัมพันธวงศ์	สวดพระพุทธมนต์ สวดพระอภิธรรม
อังคาร	๖	,,	พระสะอาด อภิวฑฺฒโน วัดสัมพันธวงศ์ และคณะญาติ	,,

วัน	ที่	เดือน	เจ้าภาพ	บำเพ็ญกุศล
พุธ	๗	มิถุนายน	พระราชปัญญากวี วัดสัมพันธวงศ์	สวดพระพุทธมนต์
			พระสะอาด อภิวฑฺฒโน วัดสัมพันธวงศ์ และคณะญาติ	สวดพระอภิธรรม
พฤหัสบดี	๘	,,	,, ,, ,, ,,	,,
ศุกร	๙	,,	พระครูญาณวิริยะ วัดธรรมมงคล และภิกษุสามเณร	มาติกา–บังสุกุล สวดพระอภิธรรม
เสาร์	๑๐	,,	คุณลิ้นจี่ อสุนี ณ อยุธยา และคณะ	,,
อาทิตย์	๑๑	,,	คุณชุน วีรางกูร และคุณมาลี ศุภผล	ถวายภัตตาหารเช้า–เพล สวดพระอภิธรรม
จันทร์	๑๒	,,	พระครูศีลาภิรม วัดบางขวาง นนทบุรี และคณะ	สวดพระอภิธรรม
อังคาร	๑๓	,,	พระครูศีลคุณาภรณ์ วัดเขมาภิรตาราม นนทบุรี	,,
พุธ	๑๔	,,	คณะศิษย์ในสังกัดพระครูสุภารพินิจ วัดสัมพันธวงศ์	สวดพระพุทธมนต์ สวดพระอภิธรรม
พฤหัสบดี	๑๕	,,	ร้านวัลลิสุพรรณ สามแยกเฉลิมบุรี	,,

วัน	ที่	เดือน	เจ้าภาพ	บำเพ็ญกุศล
ศุกร	๑๖	มิถุนายน	คณะศิษย์เก่า โรงเรียนกวดวิชาวัดสุทัศน์	สวดพระอภิธรรม
เสาร์	๑๗	,,	คณะครู–นักเรียน โรงเรียนเทศบาลวัดสัมพันธวงศ์	,,
อาทิตย์	๑๘	,,	พระเนกขัมมมุนี ทินฺนวโร วัดสัมพันธวงศ์	,,
จันทร์	๑๙	,,	นายภักตร์ อิ่มสอน	,,
อังคาร	๒๐	,,	พระสะอาด อภิวฑฺฒโน วัดสัมพันธวงศ์ และคณะญาติ	,,
พุธ	๒๑	,,	พระเทพบัญญามุนี วัดบุปผาราม ธนบุรี และคณะ	,,
พฤหัสบดี	๒๒	,,	ร.อ. สุทัศน์ เหล่าวานิช และภริยา	,,
ศุกร	๒๓	,,	พระสะอาด อภิวฑฺฒโน วัดสัมพันธวงศ์ และคณะญาติ	,,
เสาร์	๒๔	,,	นายประสิทธิ์ นางไสว จิตรานุเคราะห์	,,
อาทิตย์	๒๕	,,	นายปรีดี ตีรณสาร	,,
จันทร์	๒๖	,,	โรงภาพยนต์เท๊กซัส	,,
อังคาร	๒๗	,,	พระราชกวี วัดสัมพันธวงศ์	,,
พุธ	๒๘	,,	คณะศิษย์เก่าวิหารธรรม–บำเพ็ญคุณ วัดสัมพันธวงศ์	,,

วัน	ที่	เดือน	เจ้าภาพ	บำเพ็ญกุศล
พฤหัสบดี	๒๙	มิถุนายน	สมาคมสัมพันธวงศ์ บำเพ็ญกุศลสัตตมวารที่ ๕	สวดพระพุทธมนต์ มีพระธรรมเทศนา ถวายภัตตาหารเพล มาติกา—บังสุกุล สวดพระอภิธรรม
ศุกร	๓๐	,,	พระจรัส สุวิโรจโน วัดสัมพันธวงศ์ และคณะ	,,
เสาร์	๑	กรกฎาคม	คณะตึกแถวของวัดสัมพันธวงศ์ หลัง ๗ ชั้น	สวดพระพุทธมนต์ สวดพระอภิธรรม
อาทิตย์	๒	,,	คณะศิษย์พระครูสุวรรณรังสี "สุวรรณ ชุตินฺธโร" วัดสัมพันธวงศ์	,,
จันทร์	๓	,,	นายสาวิตร ฤทธิเดช และครอบครัว คณะข้าราชการ—พ่อค้า—ประชาชน—อำเภอสัมพันธวงศ์	,,

วัน	ที่	เดือน	เจ้าภาพ	บำเพ็ญกุศล
อังคาร	๔	กรกฎาคม	ภิกษุสามเณรวัดสัมพันธวงศ์	มาติกา—บังสุกุล
				สวดพระอภิธรรม
พุธ	๕	,,	พระสะอาด อภิวฑฺฒโน วัดสัมพันธวงศ์ และคณะญาติ	,,
พฤหัสบดี	๖	,,	พระนิภากรกิตติพิลาส วัดตรีทศเทพ และคณะ	สวดพระพุทธมนต์
				มีพระธรรมเทศนา
				และสวดรับเทศน์
				สวดพระอภิธรรม
ศุกร	๗	,,	พระนิภากรกิตติพิลาส วัดตรีทศเทพ และคณะ	สวดถวายพรพระ
				ถวายภัตตาหารเพล
				มาติกา—บังสุกุล
			นายทวี จันทรางกูร และคณะ	สวดพระอภิธรรม
เสาร์	๘	,,	พระครูเขมาภินันท์ วัดราษฎร์บำรุง และคณะ	,,
อาทิตย์	๙	,,	คุณนายเหม พลานุเวช	,,

วัน	ที่	เดือน	เจ้าภาพ	บำเพ็ญกุศล
จันทร์	๑๐	กรกฎาคม	พระนวล กมโล วัดสัมพันธวงศ์ และคณะ	สวดพระอภิธรรม
อังคาร	๑๑	,,	คณะจีนไหหลำ อำเภอสัมพันธวงศ์	มาติกา–บังสุกุล
				สวดพระอภิธรรม
พุธ	๑๒	,,	กรรมการสงฆ์วัดสัมพันธวงศ์–เจ้าหน้าที่ทำกิจสงฆ์	ปัญญาสมวาร (๕๐วัน)
				สวดพระพุทธมนต์
				มีพระธรรมเทศนา
				และสวดรับเทศน์
				สวดพระอภิธรรม
พฤหัสบดี	๑๓	,,	กรรมการสงฆ์วัดสัมพันธวงศ์–เจ้าหน้าที่ทำกิจสงฆ์	สวดถวายพรพระ
				ถวายภัตตาหารเพล
				มาติกา–บังสุกุล
			พล. ต. อมร กุสินทร์เกิด และคณะข้าราชการ–กรมการเงิน ท. บ.	สวดพระอภิธรรม

วัน	ที่	เดือน	เจ้าภาพ	บำเพ็ญกุศล
ศุกร	๑๔	กรกฎาคม	พระมหาพรหม กิตฺติธโร วัดสัมพันธวงศ์ และคณะ	สวดพระอภิธรรม
เสาร์	๑๕	,,	ภิกษุสามเณรวัดกันมาตุยาราม	,,
อาทิตย์	๑๖	,,	ภิกษุสามเณรวัดสัมพันธวงศ์	,,
จันทร์	๑๗	,,	พระเทพปริยัติ วัดปทุมคงคา	,,
อังคาร	๑๘	,,	คุณนายเทศ บุณยะรัตเวช	,,
พุธ	๑๙	,,	นางนิยม วิทยานุกรณ์ และบุตร–ธิดา	,,
พฤหัสบดี	๒๐	,,	คณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี (ธรรมยุต) บำเพ็ญกุศลสัตตมวารที่ ๘	สวดพระพุทธมนต์ มีพระธรรมเทศนา และสวดรับเทศน์ ถวายภัตตาหารเพล มาติกา–บังสุกุล สวดพระอภิธรรม
ศุกร	๒๑	,,	คณะศิษย์โดยการเชิญของนายณรงค์ มั่งสุวรรณ์	,,

วัน	ที่	เดือน	เจ้าภาพ	บำเพ็ญกุศล
เสาร์	๒๒	กรกฎาคม	คณะสงฆ์วัดสัมพันธวงศ์	สวดพระอภิธรรม
อาทิตย์	๒๓	,,	,,	,,
จันทร์	๒๔	,,	,,	,,
อังคาร	๒๕	,,	,,	,,
พุธ	๒๖	,,	พระราชบัญญาภรณ์ วัดราชาธิวาส	,,
พฤหัสบดี	๒๗	,,	พระราชวรญาณมุนี วัดบูรณสิริมาตยาราม	สัตตมวารที่ ๙ สวดพระพุทธมนต์ เทศน์ มาติกา-บังสุกุล สวดพระอภิธรรม
ศุกร	๒๘	,,	นายสกลจิตร พนมวัน ณ อยุธยา และครอบครัว	,,
เสาร์	๒๙	,,	คณะศิษย์พระครูโอภาสสมณาจารและภิกษุสามเณร กุฎิสนประสาท	สวดพระอภิธรรม
อาทิตย์	๓๐	,,	พระราชธรรมโมลี วัดสิริจันทรนิมิตร ลพบุรี	,,

วัน	ที่	เดือน	เจ้าภาพ	บำเพ็ญกุศล
จันทร์	๓๑	กรกฎาคม	พระเทพญาณกวี วัดธาตุทอง และคณะศิษย์	มาติกา–บังสุกุล และ
		,,		สวดพระอภิธรรม
อังคาร	๑	สิงหาคม	น.ส. วาย วิทยานุกรณ์	,,
พุธ	๒	,,	คณะสงฆ์วัดสัมพันธวงศ์	,,
พฤหัสบดี	๓	,,	พระครูธรรมาลังการ วัดสามัคคีสุทธาวาส และคณะ	สัตตมวารที่ ๑๐ มีสวด
				พระพุทธมนต์–เทศน์
				สวดรับเทศน์
				มาติกา–บังสุกุล
				สวดพระอภิธรรม
				และถวายภัตตาหาร
				เช้า–เพล
ศุกร์	๔	,,	คณะสงฆ์วัดสัมพันธวงศ์	สวดพระอภิธรรม
เสาร์	๕	,,	ร.อ. ประดิษฐ์ จันทรางกูร	,,

วัน	ที่	เดือน	เจ้าภาพ	บำเพ็ญกุศล
อาทิตย์	๖	สิงหาคม	นางบรรจง ธรรมสุจริต	สวดพระอภิธรรม
จันทร์	๗	,,	คณะสงฆ์วัดสัมพันธวงศ์	,,
อังคาร	๘	,,	,,	,,
พุธ	๙	,,	,,	,,
พฤหัสบดี	๑๐	,,	พระครูคุณสารสุนทร วัดอาวุธวิกสิตาราม ธนบุรี และคณะ	สัตตมวารที่ ๑๑ มีสวดพระพุทธมนต์ มาติกา–บังสุกุล และสวดพระอภิธรรม
ศุกร์	๑๑	,,	คณะสงฆ์วัดสัมพันธวงศ์	,,
เสาร์	๑๒	,,	,,	,,
อาทิตย์	๑๓	,,	คณะศิษย์วัดสัมพันธวงศ์ รุ่นปัจจุบัน	,,
จันทร์	๑๔	,,	คณะสงฆ์วัดสัมพันธวงศ์	,,
อังคาร	๑๕	,,	,,	,,

วัน	ที่	เดือน	เจ้าภาพ	บำเพ็ญกุศล
พุธ	๑๖	สิงหาคม	คณะสงฆ์วัดสัมพันธวงศ์	สวดพระอภิธรรม
พฤหัสบดี	๑๗		คณะศิษย์ในสังกัดพระครูสุภารพินิจ วัดสัมพันธวงศ์	สัตตมวารที่ ๑๒ มี สวดพระพุทธมนต์ มาติกา–บังสุกุล และ สวดพระอภิธรรม
ศุกร	๑๘		นายฉลอง รัตนสุนทร นครนายก	,,
เสาร์	๑๙		พระญาณเวที วัดบวรมงคล ธนบุรี และคณะ	มาติกา–บังสุกุล และ สวดพระอภิธรรม
อาทิตย์	๒๐		คณะสงฆ์วัดสัมพันธวงศ์	,,
จันทร์	๒๑		,,	,,
อังคาร	๒๒		,,	,,

วัน	ที่	เดือน	เจ้าภาพ	บำเพ็ญกุศล
พุธ	๒๓	สิงหาคม	คณะสงฆ์และประชาชนชาวจังหวัดระยอง	สัตตมวารที่ ๑๓ มี สวดพระพุทธมนต์ เทศน์ สวดรับเทศน์ สวดพระอภิธรรม
พฤหัสบดี	๒๔	,,	คณะสงฆ์และประชาชนชาวจังหวัดระยอง	สวดถวายพรพระ ถวายภัตตาหารเช้า– เพล มาติกา–บังสุกุล
		,,	คณะข้าราชการกรมการศาสนา	สวดพระอภิธรรม
ศุกร	๒๕	,,	ร.ต.ท. กิตติ รัตนสุนทร	,,
เสาร์	๒๖	,,	คณะสงฆ์วัดสัมพันธวงศ์	,,
อาทิตย์	๒๗	,,	พระวิมลธรรมภาณ วัดดวงแข	,,
จันทร์	๒๘	,,	พระธรรมธัชมุนี วัดเทพศิรินทราวาส	เทศน์และ สวดพระอภิธรรม

วัน	ที่	เดือน	เจ้าภาพ	บำเพ็ญกุศล
อังคาร	๒๙	สิงหาคม	คณะสงฆ์วัดสัมพันธวงศ์	สวดพระอภิธรรม
พุธ	๓๐	,,	กรรมการมหาเถรสมาคม	สตมวาร (๑๐๐ วัน) มีสวดพระพุทธมนต์ เทศน์ สวดรับเทศน์ มาติกา–บังสุกุล และสวดพระอภิธรรม
พฤหัสบดี	๓๑	,,	กรรมการมหาเถรสมาคม	สวดถวายพรพระ ถวายภัตตาหารเพล
			นายแสงโชติ ราญรอน	สวดพระอภิธรรม

ครบ ๑๐๐ วัน

หมายเหตุ หลังจากการบำเพ็ญกุศลอุทิศถวายครบ ๑๐๐ วันแล้ว ทางวัดสัมพันธวงศ์ จัดให้มีการบำเพ็ญกุศลสวดธรรมบรรยายถวายทุกวันพฤหัสบดี ตลอดมาจนถึงวันรับพระราชทานเพลิง

อนึ่ง ได้มีผู้มาบำเพ็ญกุศลเป็นพิเศษอุทิศถวายอีกหลายราย เป็นคณะก็มี เป็นส่วนตัวก็มี อาทิเช่น คณะอุบาสิกาวัดอโศการาม สมุทรปราการ คณะคุณจรูญ ศิลปทอง ปากน้ำประแส และ ร.ต. มารัชตชาติ ร.น. น.ส. วาย วิทยานุกรณ์ น.ส. อาทร วิทยานุกรณ์ น.ส. ยุพา การุณ นางบรรจง ธรรมสุจริต อุบาสิกาแว่ว หิริโอตตัปปะ อุบาสิกาสนธิ์ โอสถานนท์ อุบาสิกาวงศ์ เซ็งสุทธา เป็นต้น

การศพของพระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณพระมหารัชชมังคลาจารย์ นิทุเทสกเถร เทศ วิทยานุกรณ์ ได้รับความเมตตาปรานี ความกตัญญูกตเวทีเป็นอย่างดีจากผู้ที่เคารพนับถือทุกท่าน จากญาติและศิษย์ทุกคน จึงดำเนินมาด้วยความเรียบร้อยสมเกียรติสมฐานะของท่านทุกประการ ในนามของวัดสัมพันธวงศ์ ขอขอบพระเดชพระคุณ ขอบพระคุณ ขอบคุณ แทนพระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณพระมหารัชชมังคลาจารย์ ผู้ล่วงลับไปแล้ว ไว้ ณ โอกาสนี้เป็นอย่างสูงยิ่ง ขออำนาจบุญกุศลสัมมาปฏิบัติที่ทุกท่านทุกคนได้จัดบำเพ็ญอุทิศถวายให้เป็นไปแล้วตั้งแต่ต้นจนถึงวาระพระราชทานเพลิงศพ จงสัมฤทธิ์ จงสัมฤทธิ์ จงสัมฤทธิ์ผลวปัจจัยผลานิสงส์สุขสมบัติแด่พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณพระมหารัชชมังคลาจารย์ นิทุเทสกเถร เทศ วิทยานุกรณ์ ในสัมปรายภพนั้นตลอดกาลนาน เทอญ.

วัดสัมพันธวงศ์ พระนคร

๑๒ กันยายน ๒๕๑๐

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย
ถนนพระสุเมรุ หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร โทร. 23111
นายพินิจ อู่สำราญ ผู้พิมพ์โฆษณา พ.ศ. ๒๕๑๐